

Kronik Obstrüktif Akci?er Hastal??? ve Ast?m Yorgunluk Ölçe?i

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Kronik Obstrüktif Akci?er Hastal??? ve Ast?m Yorgunluk Ölçe?i*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=25148>

Özet

Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı ve Astım Yorgunluk Ölçeği (KAYÖ), solunum yolu hastalıklarına sahip bireylerde deneyimlenen yorgunluk ve enerji düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir uyarlama çalışmasıdır. Bu ölçek, özellikle **Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH)** tanısı almış hastalarda yorgunluğun psikometrik açıdan değerlendirilmesi ihtiyacına yanıt vermek üzere Türkçeye uyarlanmıştır. KAYÖ, toplam 18 maddeden oluşmakta ve iki temel alt boyutu kapsamaktadır: **Yorgunluk** ve **Enerji**. Ölçeğin psikometrik özellikleri, 2012 yılında Fadime Yel tarafından yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında incelenmiş olup, geçerlik ve güvenilirlik analizleri ile yapısal uygunluğu gösterilmiştir.

KAYÖ, 5'li Likert tipi derecelendirme sistemi kullanarak bireylerin yorgunluk durumlarını ne sıklıkla deneyimlediklerini belirlemeyi hedefler (1= hiçbir zaman - 5= her zaman). Bu uyarlama çalışması, solunum yolu hastalıklarının yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini anlamak ve klinik müdahalelerin etkinliğini değerlendirmek için güvenilir bir araç sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı, Astım, Yorgunluk, Enerji, Uyarlama, Faktör Analizi, Kaiser-Meyer Olkin, Psikometri, Likert Ölçeği.

Yazarlar

Fadime Yel

Amaç

Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı ve Astım Yorgunluk Ölçeği'nin (KAYÖ) temel amacı, **Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH)** ve astım hastalarında yorgunluk düzeylerini sistematik ve geçerli bir şekilde ölçmektir. Solunum yolu kronik hastalıkları, hastaların günlük yaşam aktiviteleri ve genel yaşam kalitesi üzerinde ciddi bir yük oluşturan yorgunluk semptomlarına neden olmaktadır. Bu uyarlama çalışması, orijinal ölçeğin Türkçe konuşan KOAH popülasyonunda kullanılabilirliğini ve psikometrik uygunluğunu kanıtlamayı amaçlamıştır.

Ölçek, klinik ve araştırma ortamlarında hastaların subjektif yorgunluk deneyimlerini nicel hale getirerek, hastaların ilerlemesi, tedaviye yanıt ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkileri araştırmacılara sunmayı hedeflemektedir. KAYÖ, bu popülasyonda yorgunluk semptomlarının erken tespiti ve yönetimi için önemli bir değerlendirme aracıdır.

Yapı

KAYÖ, yorgunluk yapısını iki temel boyutta ele almaktadır. Ölçek, toplam 18 maddeden oluşmakta olup, bu maddeler iki farklı alt boyuta ayrılmıştır: **Yorgunluk** ve **Enerji**. Yorgunluk alt boyutu, hastalığa bağlı olarak hissedilen fiziksel ve zihinsel bitkinlik durumlarını ölçen 13 maddeyi içerirken; Enerji alt boyutu ise bireyin canlılık ve aktivite düzeyini ölçen 5 maddeden oluşmaktadır.

Bu iki boyutlu yapı, kronik hastalıklarda yorgunluğun sadece bir eksiklik (yorgunluk) olarak değil, aynı zamanda pozitif bir durum (enerji) eksikliği olarak da ele alınmaktadır. Ölçeğin derecelendirilmesi, 5'li Likert tipi format kullanılarak gerçekleştirilir (1= hiçbir zaman - 5= her zaman), bu da yanıtların frekans bazlı bir değerlendirilmeye olanak tanıması sağlar.

Geçerlik

KAYÖ'nün geçerlik çalmaları, ölçeğin teorik yapıya ne ölçüde temsil ettiğini belirlemek amacıyla **yapı geçerliliği** üzerine yoğunlaşmıştır. Bu amaçla, veri setinin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek üzere kritik ön analizler gerçekleştirilmiştir.

Örneklem Yeterliliği: Örneklem faktör analizi için uygunluğunu belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer Olkin (KMO) analizi kullanılmıştır. KMO değeri, verilerin faktör çökarma için yeterli korelasyon içerip içermediğini gösterir.

Sferisite Testi: Örneklem sınıma büyüklüğü ve değişkenler arasındaki korelasyonun anlamlılığını test etmek için **Barlett's Test of Sphericity** analizi uygulanmıştır.

Yapı Analizi: Yapı geçerliliğini saptamak amacıyla **Açıklayıcı Faktör Analizi** (AFA) yapılmıştır. AFA, temel bileşenler (principal components) yöntemi kullanılarak, döndürme işlemi uygulanmadan gerçekleştirilmiştir.

Güvenirlik

KAYÖ'nün güvenilirlik analizleri, özellikle ölçeğin zaman içinde tutarlılığını ve değişmezliğini saptamaya odaklanmıştır. Bu amaçla **test-tekrar test** (Test-Tekrar Test) yöntemi kullanılmıştır.

Güvenirlik çalışması kapsamında, ilk uygulamayı takiben anketi doldurmayı kabul eden ve kimliklerini belirten 40 KOAH hastasına ölçek, 15 günlük bir aranın ardından tekrar uygulanmıştır. İki ölçüm arasındaki zamana bağlı değişmezliği belirlemek için iki temel istatistiksel yöntem kullanılmıştır:

Fark Analizi: İki uygulamadan elde edilen ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bazı gruplarda **t testi** kullanılmıştır.

Korelasyon Analizi: İki ölçüm arasındaki ilişkinin gücünü ve yönünü belirlemek amacıyla **Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu** (Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu) hesaplanmıştır. Yüksek korelasyon katsayısı, ölçeğin zamana karşı kararlı olduğunu göstermektedir.

Faktör Analizi

Ölçeğin yapısal uygunluğunu ve boyutluluğunu ortaya koymak için yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), temel bileşenler (principal components) analizine dayanmaktadır. Bu analiz, orijinal ölçeğin teorik yapısının Türk popülasyonunda da geçerli olup olmadığını araştırmıştır. Analiz öncesinde örneklem yeterliliği (KMO) ve verilerin faktörleştirilebilirliği (Barlett's Test) incelenmiştir.

Uygulanan AFA'da, temel bileşenler yönteminin döndürme işlemi yapılmadan kullanılması, ölçeğin doğal faktör yapısının incelenmesine olanak tanımıştır. Bu analizler sonucunda ölçeğin 18 madde ve 2 alt boyut (Yorgunluk ve Enerji) şeklinde orijinal yapısını koruyup korumadığı değerlendirilmiştir.

Ölçek Bilgileri

Test Tipi: Uyarlama (Adaptation)

Format: Kendini Değerlendirme Ölçeği (5'li Likert Tipi)

Dil Kullanılabilirliği: Türkçe

Popülasyon Grubu: Klinik Popülasyon (Solunum Yolu Hastaları)

Yaş Grubu: Yetişkin Hastalar

Popülasyon Detayları: Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH) tanısı almış hastalar. Güvenirlik çalışması için 40 KOAH hastası kullanılmıştır.

Test Metodolojisi: 5'li Likert derecelendirmesi (1= hiçbir zaman - 5= her zaman). Toplam 18 madde, iki alt boyut (Yorgunluk: 13 madde; Enerji: 5 madde).

Anahtar Kelimeler

KOAH, Astım Yorgunluğu, Psikometrik Özellikler, Güvenirlik, Geçerlik, Test-Tekrar Test, Temel Bileşenler Analizi.

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcı: Bilgi mevcut değildir.

Bağlı Kuruluş E-posta Adresleri: Bilgi mevcut değildir.

Yazışma Adresi: Bilgi mevcut değildir.

Şinler, Ücret ve Uygulama Yolu

Şinler: Ölçeğin kullanımı için orijinal ölçek geliştiricileri ve uyarlama çalışması yapan yazar (Fadime Yel) ile iletişime geçilmesi önerilir.

Ücret: Ticari kullanım için ücret bilgisi mevcut değildir. Akademik ve araştırma amaçlı kullanım genellikle ücretsizdir.

Test Yolu (Uyarlama): 2012 (Yüksek Lisans Tezi tamamlanma yılı).

Kaynaklar

Yel, F. (2012). Kronik obstrüktif akciğer hastalığı ve astım yorgunluk ölçeğinin kronik obstrüktif akciğer hastalığında geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Tez Başlatış: tez.yok.gov.tr

Ölçeğin orijinal PDF belgesi buradan indirilebilir: kronik-obstruktif-akciger-hastaligi-ve-astim-yorgunluk-olcegi-toad.pdf

Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı ve Astım Yorgunluk Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmalı ve hiçbir şekilde değiştirilmemelidir.

Ölçek, toplam 18 maddeden oluşmaktadır ve iki ana alt boyuta ayrılmıştır:

Yorgunluk: 13 madde

Enerji: 5 madde

Derecelendirme 5'li Likert tipi olup, yanıtlar 1 (hiçbir zaman) ile 5 (her zaman) arasında değişmektedir.